

УДК 378:811.11

Голуб І. Ю.,

кандидат педагогічних наук, доцент,  
доцент кафедри прикладної лінгвістики,  
Національний університет "Львівська політехніка",  
Ivanna.Y.Holub@lpnu.ua

## НОВІ НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ З ІНОЗЕМНИХ МОВ: ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ, НОВІ ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ

У статті представлено аналіз навчальних програм з іноземної мови для загальноосвітніх навчальних закладів і спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземних мов для 5–9 класів, затверджених Міністерством освіти і науки України 07.06.2017 р. Розглянуто їх особливості, пояснено структуру, визначено переваги порівняно з попередніми програмними документами, спрогнозовано нові виклики перед вчителями в організації навчання за новими програмами, подано поради педагогам у користуванні програмами, сформульовано нові вимоги до підручників з іноземних мов, окреслено актуальні напрями підвищення кваліфікації педагогічних кадрів, що пов'язані з роботою за новими програмами.

**Ключові слова:** навчання іноземних мов; навчальні програми з іноземної мови для загальноосвітніх навчальних закладів і спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземних мов для 5–9 класів; компетентнісний підхід у навчанні іноземних мов.

Голуб І. Ю.,

кандидат педагогических наук, доцент,  
доцент кафедры прикладной лингвистики,  
Национальный университет "Львовская политехника",  
Ivanna.Y.Holub@lpnu.ua

### НОВЫЕ УЧЕБНЫЕ ПРОГРАММЫ ПО ИНОСТРАННЫМ ЯЗЫКАМ: ЕВРОПЕЙСКИЕ СТАНДАРТЫ, НОВЫЕ ВЫЗОВЫ И ВОЗМОЖНОСТИ

В статье представлен анализ учебных программ по иностранному языку для общеобразовательных учебных заведений и специализированных школ с углублённым изучением иностранных языков для 5–9 классов, утверждённых Министерством образования и науки Украины 07.06.2017 г.. Рассмотрены их особенности, объяснена их структура, определены их преимущества в сравнении с предыдущими программными документами, спрогнозированы новые вызовы для учителей в организации обучения по новым программам, приведены советы педагогам в пользовании программами, сформулированы новые требования к учебникам по иностранному языку, очерчены актуальные направления в повышении квалификации педагогических кадров, связанные с работой по новым программам.

**Ключевые слова:** обучение иностранному языку; учебные программы по иностранному языку для общеобразовательных учебных заведений и специализированных школ с углублённым изучением иностранных языков для 5–9 классов; компетентностный подход в изучении иностранных языков.

Holub, Ivanna,

PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor,  
Associate Professor of The Applied Linguistics Department,  
Lviv Polytechnic National University,  
Ivanna.Y.Holub@lpnu.ua

### NEW EDUCATIONAL PROGRAMMES OF TEACHING FOREIGN LANGUAGES: EUROPEAN STANDARDS, NEW CHALLENGES AND OPPORTUNITIES

This publication presents the analysis of educational programmes of teaching foreign languages at general secondary and foreign language specialty schools in 5–9 forms. The programmes were accepted by the Ministry of Education and Science of Ukraine on 7th June 2017. In this work, the peculiarities of these programmes are analyzed, their structure is explained and their advantages are determined. The recommendations for teachers on using the programmes are provided. The new requirements for foreign language course books are formulated. The themes of advanced training seminars for foreign language teachers are determined.

**Key words:** teaching foreign languages; educational programmes of teaching foreign languages to pupils of general secondary and foreign language specialty schools in 5–9 forms; competency-based approach to teaching foreign languages.

Новий Державний стандарт базової та повної загальної середньої освіти, розроблений і прийнятий Міністерством освіти і науки України, задекларував концепцію компетентнісного підходу в навчанні всіх предметів. З позицій компетентнісного підходу рівень освіти визначається здатністю особистості розв'язувати завдання різної складності на основі наявних знань та досвіду, тому навчання будь-якого предмета передбачає створення вчителями компетентнісного підґрунтя змісту навчання.

У вітчизняній методиці навчання іноземних мов (ІМ) компетентнісний підхід сам по собі не є новим. Вже давно метою навчання ІМ є формування комунікативної компетентності як уміння спілкуватися ІМ у різних ситуаціях міжкультурного спілкування з опорою на використання знань, умінь і навичок, поглядів та позицій [2, с. 38–40]. Проте як можна сприяти на державному рівні практичній реалізації компетентнісного підходу у навчанні ІМ у загальноосвітніх закладах України?

Донедавна це питання залишалося без відповіді, аж поки Міністерство освіти і науки України (наказ від 07.06.2017 № 804) не затвердило нові навчальні програми

з ІМ для загальноосвітніх навчальних закладів і спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням ІМ для 5–9 класів (далі – Програми) [3].

Вважаємо за доцільне зупинитися докладніше на такому важливому для всіх, хто викладає ІМ у школах, документі. Для цього маємо на меті: розглянути особливості нових навчальних програм з ІМ, пояснити їх структуру, визначити їх переваги порівняно з попередніми програмними документами, спрогнозувати нові виклики, що постають перед учителями в організації навчання за новими програмами, дати поради вчителям, як користуватися програмами, сформулювати нові вимоги до підручників з ІМ, окреслити напрями підвищення кваліфікації педагогічних кадрів, що пов'язані з роботою за новими програмами.

### ОСОБЛИВОСТІ НОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ПРОГРАМ З ІМ

Підґрунтям для написання програм з ІМ стали Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти (ЗЄР), документ, який визначає мовну освітню політику не лише в Європі, а й, значною мірою, у всьому світі. Однією з головних у ЗЄР є теза про те, що процес вивчення та застосування ІМ передбачає формування в тих, хто навчається, низки компетентностей (передусім іншомовної комунікативної компетентності) [2, с. 9]. Іншомовну комунікативну компетентність автори ЗЄР розглядають як сукупність знань, умінь і навичок, а також особистого ставлення учнів до культур і спільнот, мова яких вивчається) [2, с. 9]. На основі обґрунтованої схеми параметрів і категорій у ЗЄР описана чітка картина компетентностей, які формуються в учнів під час вивчення ними ІМ і які дозволяють їм справлятися з потребами міжкультурного спілкування в різноманітних контекстах суспільного життя. У шкалах рівнів володіння ІМ за допомогою низки параметрів схематично представлено просування учнів на шляху оволодіння ними ІМ від початкових рівнів А1 та А2 (елементарний користувач), через рівні В1 та В2 (незалежний користувач) до вищих рівнів С1 та С2 (досвідчений користувач) [2, с. 24]. Ця, а також інші представлені у ЗЄР схеми формування комунікативної, лінгвістичної та соціолінгвістичної компетентностей дозволяють учителям і учням чітко визначити, усвідомити й описати цілі та результати навчання ІМ. Саме тому ЗЄР забезпечують спільну основу для розробки навчальних планів з мовної підготовки, типових програм, іспитів, підручників у Європі [2, с. 1].

У нових програмах з ІМ для українських шкіл уперше використані розроблені у ЗЄР шкали рівнів володіння ІМ для опису очікуваних результатів навчання ІМ, тобто для того, щоб описати компетентності (комунікативну, лінгвістичну та соціолінгвістичну), які мають сформуватися в українських учнів на кінець 9-

го класу. Тому головною особливістю, новаторством цих програм є те, що вчителі отримали рамковий документ (орієнтир), для організації навчального процесу як процесу формування компетентностей у володінні ІМ. Тим самим компетентнісний підхід у навчанні ІМ в Україні перестає бути просто декларацією, адже тепер він підкріплений навчальними програмами, які зорієнтовані на формування компетентностей.

### СТРУКТУРА ТА АНАЛІЗ ПРОГРАМ

Розглянемо дещо докладніше структуру програм. Програми є універсальними і стосуються викладання першої або другої ІМ, поглиблено чи не поглиблено. Їх можна умовно розділити на дві частини *загальну* та *спеціальну*.

*Загальна частина* програм [3, с. 4–8] пов'язана *загальними підходами до навчання ІМ* відповідно до Державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти. Вона розпочинається з пояснювальної записки, у якій сформульовано *мету загальної базової освіти* – розвиток і соціалізація особистості учнів. Далі розглядаються *завдання та функції* ІМ у реалізації мети загальної базової освіти. *Основне завдання* полягає в розвитку вмінь учнів здійснювати спілкування ІМ у межах сфер, тем і ситуацій, визначених чинною Програмою.

Тут же, у пояснювальній записці, зазначено, “що після закінчення 9-го класу учні загальноосвітнього навчального закладу, які вивчають першу ІМ, досягають рівня А2+, учні спеціалізованої школи з поглибленим вивченням ІМ – рівня В1, а ті, хто оволодіває другою ІМ, – рівня А2. Ці рівні характеризують результати навчальних досягнень у кожному виді мовленнєвої діяльності та узгоджуються із ЗЄР.” [3, с. 4]

У загальній частині Програми наголошується, що провідним *засобом реалізації* мети загальної базової освіти є *компетентнісний підхід* до організації навчання в загальноосвітній школі на основі ключових компетентностей як результату навчання. Причому, спілкування ІМ є однією з *ключових компетентностей*, а інші ключові компетентності, такі, як: “уміння вчитися, ініціативність і підприємливість, екологічна грамотність і здорове життя, соціальна та громадянська компетентності”, формуються відразу засобами всіх навчальних предметів, у тому числі й ІМ [3, с. 5–7].

Окремим пунктом загальної частини програм є *інтегровані змістові лінії освіти*, які відображають провідні соціально й особистісно значущі ідеї, що послідовно розкриваються в процесі навчання й виховання учнів. У Державному стандарті освіти ці змістові лінії визначені для кожної освітньої галузі (ІМ належать до мовно-літературної галузі), а в програмах розписано, як ці змістові лінії можуть реалізовуватися в процесі навчання ІМ [3, с. 8–14].

Уважно прочитавши орієнтовні *способи реалізації інтегрованих змістових ліній*, ми прийшли до висновку, що вони переважно збігаються з *уміннями, що входять до ключових компетентностей* [3, с. 5–7]. Таке дублювання, на нашу думку, є зайвим і значно ускладнює розуміння програм. Уважаємо, що ті розділи програм, де йдеться про загальні підходи до викладання ІМ відповідно до загальної мети освіти, повинні бути викладені максимально чітко і просто, що значно полегшить методистам та педагогам на місцях щоденну роботу з програмами, наприклад, при складанні навчальних планів.

*Спеціальна частина* програм, безпосередньо стосується вимог до навчання ІМ у загальноосвітніх навчальних закладах. Вона розпочинається з викладу *очікуваних результатів у формуванні комунікативної, соціолінгвістичної та лінгвістичної компетентностей* учнів на кінець 9-го класу [3, с. 15–17]. Описані в трьох різних таблицях компетентності водночас стосуються навчання ІМ: у спеціалізованих школах із поглибленим вивченням, у загальноосвітніх закладах та навчання ІМ як другої. Розглянемо докладніше таблиці, що репрезентують рівні формування кожної із компетентностей.

У таблиці *“Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів (Комунікативна компетентність)”* загалом (не деталізовано) описано основні комунікативні вміння (сприймання на слух, зорове сприймання, усна, писемна та онлайнвзаємодія, усне та писемне продукування) для кожного з рівнів А2, А2+, В1, якого треба досягнути учням певного типу шкіл на кінець 9-го класу. Рівні та дескриптори володіння ІМ відповідають ЗЄР [3, с. 15–17].

Дуже стислою є *таблиця з описом соціокультурних умінь*, які полягають у використанні учнями певного спектру мовленнєвих функцій, дотриманні загальноприйнятих норм комунікативної поведінки, усвідомленні відмінностей між рідною та іноземними культурами [3, с. 16].

Наступна таблиця описує загалом *лінгвістичні вміння* (різноманітність лексичного запасу, рівні оволодіння граматичними структурами, фонологічну коректність), якими слід оволодіти на кінець 9-го класу [3, с. 17].

Згадані таблиці, де коротко, не деталізовано, одночасно для різних типів викладання (поглибленого, не поглибленого, другої ІМ) описані рівні формування основних компетентностей, дуже зручні для отримання *загального уявлення* про очікувані результати навчання на кінець 9-го класу та для *порівняння результатів* поглибленого чи непоглибленого вивчення ІМ у навчальних закладах різного типу.

Після короткого загального викладу компетентностей у програмах подано *докладний опис* очікува-

них результатів формування комунікативної компетентності на кінець 9-го класу *окремо для кожного типу викладання* ІМ: спочатку для спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням мови [3 с. 18–48], потім для загальноосвітніх навчальних закладів [3, с. 50–82] і врешті для вивчення ІМ як другої [3, с. 83–112].

У таблиці, зорієнтованій на викладання ІМ у певному типі навчального закладу, кожне з основних комунікативних умінь пояснюється вже докладно, тобто описані їх найважливіші підвиди. Наприклад: комунікативне вміння *“сприймання на слух”* описане спочатку загалом, а потім деталізується як *“розуміння розмови між людьми”*, *“слухання в ролі безпосереднього учасника розмови”*, *“слухання оголошень та інструкцій”*, *“слухання аудіозаписів”*, *“аудіо-візуальне сприймання”*. Звідси можна скласти уявлення про те, спілкуванням у яких комунікативних ситуаціях повинні оволодіти учні і які види текстів вони мають навчитися сприймати [3, с. 84–85].

Крім таблиць з докладно описаними видами комунікативних умінь, у програмах наведені (для кожного з типів навчального закладу) *орієнтовні параметри* для оцінювання навчально-пізнавальних досягнень учнів, де вказані обсяги текстів для читання, аудіювання, письмового та усного (діалогічного чи монологічного) висловлювання. Важливою є вказівка, що наведені параметри стосуються оцінювання і не слугують основними орієнтирами в навчанні [3, с. 24].

Далі в програмі окремо для кожної з ІМ, які вивчають в українських школах: англійської, німецької, французької та іспанської, окремо для кожного (з п'ятого по дев'ятий) класу наведено *перелік тем спілкування* в рамках трьох основних сфер спілкування (особистої, публічної та освітньої). Теми для ситуативного спілкування сформульовано схематично і загалом, наприклад: *“Я, моя родина, мої друзі”*, *“Відпочинок і дозвілля”*, *“Людина”*, *“Природа”*. Це зумовлено тим, що *“навчальна програма є рамковою, а відтак не обмежує діяльність учителів у виборі порядку вивчення та змісту кожної теми”* [3, с. 32].

Те саме стосується *мовного інвентарю: лексики і граматики* (основних ІМ, які вивчаються в українських школах). Цей інвентар подається (окремо для кожного типу шкіл та кожного класу) лише з метою загального орієнтування, тобто щоб полегшити вчителям складання річних календарних планів та вибір підручників. *“Мовний інвентар є орієнтовним і добирається відповідно до комунікативної ситуації, потреб учнів та принципу концентричного навчання. Він не є метою навчання, тому й не розглядається як окремі лексичні або граматичні теми”* [3, с. 32].

Отже, як бачимо і в загальних, і в деталізованих таблицях *очікувані результати навчання ІМ описані саме*

як компетентності (комунікативна, лінгвістична та соціокультурна) і подані на період завершення базової середньої освіти, тобто на кінець 9-го класу.

Загалом структура програм є чіткою і зрозумілою. Програми є виваженими і реалістичними. Вони мають *рамковий характер*, тобто окреслюють основні напрями (орієнтири) у навчанні ІМ, створюючи тим самим рамки для навчального процесу і залишаючи вчителям свободу дій у виборі підручників; поточному плануванні за класами; у порядку вивчення та змістовому наповненні тем спілкування, граматичного і лексичного інвентарю.

### ПЕРЕВАГИ ПРОГРАМ

Перевагами нових програм вважаємо таке.

- *Компетентнісний підхід*, коли результатом навчання ІМ є формування вміння спілкуватися ІМ і користуватися нею для різних життєвих потреб.
- *Узгодженість* очікуваних результатів навчання учнів із загальноєвропейськими рівнями володіння ІМ. Це дозволить у майбутньому позначати в атестах українських випускників загальноєвропейський рівень володіння ІМ, а також дасть змогу надійно й об'єктивно тестувати знання учнів з ІМ на загальнодержавному рівні, зокрема в рамках ЗНО.
- *Концентричність*. Програми складені з урахуванням принципу концентричності, який передбачає повторюваність навчального матеріалу з попередніх рівнів в ускладненому вигляді на наступному рівні навчання. Наприклад, у 5-му класі спеціалізованих шкіл тематика спілкування “Я, моя родина, мої друзі.” передбачає підрозділи: “Члени моєї родини, їхні професії”, “Мої друзі та їх уподобання”. У 6-му класі в межах цієї тематики додається підрозділ “Зовнішність та риси характеру” [3, с. 32–33]. Принцип концентричності покладений також в основу формування вмінь, наприклад: на рівні А1 учні пишуть прості короткі записки, пов'язані зі сферою нагальних потреб, на рівні А2 – записки й особисті листи, пов'язані зі сферою щоденних потреб, на рівні В1 – записки і особисті листи з наданням простої актуальної інформації, пояснюючи те, що вважають важливим [3, с. 15]. За такого розташування матеріалу оволодіння знаннями та розвиток умінь відбуваються поступово.
- *Рамковість*. Окреслюючи напрями і визначаючи результати навчання, програма не регламентує кожен крок учителя в організації навчального процесу, а залишає простір для творчої індивідуальності.
- *Нові виклики перед учителями*. Як уже зазначалося вище, нові програми з ІМ є рамковими. Це дає можливість учителям і педагогічним колективам самостійно планувати й організовувати навчаль-

ний процес, але водночас збільшує їх відповідальність за досягнення учнями кінцевих результатів навчання. Якщо раніше вчителям можна було перекласти відповідальність за невисокі результати навчання на неефективні програми, які регламентують вивчення великих обсягів інформації, або погані підручники, за якими слід викладати, то тепер програма пропонує лише орієнтири, а конкретні кроки з їх досягнення є завданням учителів. Звичайно, не слід залишати поза увагою і об'єктивні складники успіху, які не залежать від зусиль учителів: достатня кількість годин для вивчення ІМ і досягнення запланованих програмою рівнів володіння ІМ, технічне забезпечення шкільних навчальних приміщень новими інтерактивними засобами навчання.

Наш власний досвід проведення семінарів з підвищення кваліфікації для вчителів ІМ свідчить, що вчителі в Україні звикли враховувати при плануванні уроків лексичний та граматичний матеріал, не звертаючи увагу на те, що метою навчання є формування компетентностей у володінні ІМ. Тому планування занять з ІМ учителем має починатися з формулювання *навчальних цілей*, які безпосередньо спрямовані на формування компетентностей. Для цього вчитель повинен наперед замислитися над питанням: “Що повинні знати, вміти, усвідомити, відчути учні на уроці?” Отже, навчальні цілі на заняттях з ІМ спрямовані на оволодіння учнями знаннями, вміннями, навичками, а також на формування ставлення до якогось явища. Наприклад, тема “За покупками до супермаркету” на рівні А1 передбачає досягнення учнями таких навчальних цілей: учні знають назви основних товарів-засобів харчування в супермаркеті, розуміють типові позначки на товарах (вага, склад продукту, дата використання), орієнтуються в грошових одиницях, можуть за допомогою елементарних питань чи прохань про допомогу дати собі раду в супермаркеті). Сформулювавши практичні цілі, учитель добирає лексичний та граматичний інструментарій, яким потрібно оволодіти учням для досягнення цих цілей (за темою “Постановка практичних цілей у світлі компетентнісного підходу в навчанні ІМ” див. [1]).

На нашу думку, описаний підхід до планування дозволить досягнути очікуваних кінцевих результатів навчання, які сформульовані в нових програмах з ІМ.

Для того, щоб полегшити вчителям користування новими програмами, пропонуємо:

1. Ознайомитися з підрозділами 3.2, 3.3, 3.4, 3.6 ЗЄР, присвяченими рекомендованим рівням володіння ІМ, щоб зрозуміти, як для кожного з рівнів А1–С2 описані компетентності в основних видах мовленнєвої діяльності. Водночас це допоможе зрозуміти логіку викладу таблиць “Очікуваних результатів” у українських програмах з ІМ.

- При плануванні рівнів володіння ІМ, яких повинні досягнути учні у проміжних класах, зручно користуватися рекомендаціями міжнародних інституцій, які займаються в Україні викладанням ІМ і приймають міжнародні іспити з ІМ. Так, *Інститут Гете в Україні* розробив шкалу кількості академічних годин вивчення ІМ (45 хв.), які рекомендовані для складання міжнародних іспитів різних рівнів: наприклад, А1 – 80–200, А2 – 200–350, В1 – 350–650 академічних годин [4]. Причому мінімально можливі показники стосуються навчання дорослих, а максимально можливі дітей та підлітків. На нашу думку цю шкалу можна взяти за орієнтир при складанні календарних планів з ІМ для проміжних класів.
- Для ефективного планування навчального процесу в межах уроку, базуючись на компетентнісному підході, пропонуємо схему для планування занять з ІМ, розроблену *Інститутом Гете в Україні*, у якій ключовим моментом є формулювання навчальних цілей [5].

### НОВІ ВИМОГИ ДО ПІДРУЧНИКІВ

Компетентнісний підхід до навчання і програми ставлять нові вимоги до підручників з ІМ. Концепції, покладені в основу підручників, повинні відповідати заявленій у Програмах з ІМ меті навчання – формування готовності до міжкультурної комунікації в межах типових сфер, тем і ситуацій спілкування.

Сучасні навчально-методичні комплекси з ІМ провідних зарубіжних видавництв укладені відповідно до ЗЄР, тобто процес навчання в них організований як процес формування компетентностей, і на кінець навчання за підручником учні досягають певного рівня володіння мовою А1–С2 за шкалою ЗЄР. При плануванні навчального процесу за такими підручниками для українських учителів зручним є ще й те, що на початку кожного розділу підручника наведені навчальні цілі, тобто компетентності, якими учні можуть оволодіти, вивчивши цей розділ.

На жаль, далеко не всі підручники, видані в Україні, відповідають цим вимогам. Зокрема, не всі навчально-методичні комплекси мають аудіофонограми, тому не можна говорити про збалансоване формування компетентностей у всіх основних видах мовленнєвої діяльності. Крім того, підручники з ІМ, видані в Україні, часто не мають книг для вчителів з докладним поурочним плануванням відповідно до компетентнісного підходу, де докладно пояснено доцільність тих чи тих конкретних навчальних кроків на уроці.

Тому можемо припустити, що ефективно працювати (планувати й організувати освітній процес) простіше за зарубіжними навчально-методичними комплексами, а організація навчання на належному

рівні за українськими підручниками вимагатиме від учителя більше зусиль.

Результати прийняття нових програм і подальші перспективи їх використання.

Програми з ІМ є рамковим документом для організації навчального процесу з вивчення ІМ як процесу формування компетентностей у володінні ІМ. У програмі через компетентності описані кінцеві результати навчання на кінець 9-го класу для різних типів шкіл. Учителі отримали свободу дій у виборі підручників, поточному плануванні за класами, порядку вивчення та змістовому наповненні тем спілкування, виборі граматичного і лексичного інвентарю. Проте їм потрібні час і зусилля для докладного ознайомлення з програмами та освоєння нових підходів до планування навчального процесу. Тому пояснення структури програм, їх зв'язків із ЗЄР, а також нові засади до календарного та поурочного планування повинні стати ключовою темою семінарів з підвищення кваліфікації вчителів ІМ.

### ЛІТЕРАТУРА

- Голуб І. Ю. Постановка навчальних цілей у світлі компетентнісного підходу у навчанні іноземної мови / І. Ю. Голуб // Матеріали Х Міжнародної наукової конференції “Актуальні проблеми германської філології та перекладу”. – Чернівці, 2017. – С. 125–128.
- Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / наук. ред. укр. вид. С. Ю. Ніколаєва. – К. : Ленвіт, 2003. – 261 с.
- Навчальні програми з іноземної мови для загальноосвітніх навчальних закладів і спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземних мов 5–9 класи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/navchalni-programi-5-9-klas-2017.html>.
- Empfohlene Stunden pro Niveaustufe [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dafdiesunddas.wordpress.com/2012/09/19/empfohlene-stunden-pro-niveaustufe>.
- Muster für Lehrskizze. Goethe-Institut [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https://www.goethe.de/resources/.../Muster\\_Lehrskizze1.doc](https://www.goethe.de/resources/.../Muster_Lehrskizze1.doc)

### REFERENCES

- Holub I. Yu. Postanovka navchal'nykh tsiley u svitli kompetentnisnoho pidkhodu u navchanni inozemnoyi movy / I. Yu. Holub // Materialy Kh Mizhnarodnoyi naukovoyi konferentsiyi “Aktual'ni problemy hermans'koyi filolohiyi ta perekladu”. – Chernivtsi, 2017. – S. 125–128.
- Zahal'noyevropeys'ki rekomendatsiyi z movnoyi osvity: vyvchennya, vykladannya, otsinyuvannya / nauk. red. ukr. vyd. S. Yu. Nikolayeva. – K. : Lenvit, 2003. – 261 s.
- Navchal'ni prohramy z inozemnoyi movy dlya zahal'noosvitnikh navchal'nykh zakladiv i spetsializovanykh shkil iz pohlyblyenym vyvchennyam inozemnykh mov 5–9 klasy [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/navchalni-programi-5-9-klas-2017.html>.
- Empfohlene Stunden pro Niveaustufe [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: <https://dafdiesunddas.wordpress.com/2012/09/19/empfohlene-stunden-pro-niveaustufe>.
- Muster für Lehrskizze. Goethe-Institut [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: [https://www.goethe.de/resources/.../Muster\\_Lehrskizze1.doc](https://www.goethe.de/resources/.../Muster_Lehrskizze1.doc).

Отримано 04.12.2017 р.